

MEDEDELINGENBLAD

NEDERLANDSE
voor WERKGEMEENSCHAP
INDIVIDUAL PSYCHOLOGIE

35e Jaargang nr. 1 September 1986

Redactie-adres: Lisserweg 485
2165 AS Lisserbroek

Beste mensen,

De vakantie zit er zo ongeveer voor een ieder weer op. Het leven begint overal weer zijn gewone gang te krijgen. En als één van de bewijzen hiervoor ligt ons mededelingenblad in de bus.

Want ook ons verenigingsleven komt weer op gang.

Ik hoop dat het voor ons allen een goed en vruchtbaar jaar mag worden. Dat we elkaar vaak mogen ontmoeten en vruchtbare ideeën mogen uitwisselen.

Op zaterdag 27 september a.s. is hiervoor al weer de eerste gelegenheid. Houdt U die dag vrij ?! De uitnodiging vindt U een dezer dagen in de bus. Tot ziens.

Gerard Kulker.

Nederlandse Werkgemeenschap voor Individual
Psychologie.

Sekretariaat: Raphaëlstraat 18 I
1077 PT Amsterdam.

Postgiro 476400 t.n.v. Ned. Werkgemeenschap
voor Individualpsychologie.
1411 KD Naarden.

Ereleden:

Hr. J.H. Richard, Den Haag.

Mw. L.M.C. Richard-Stuurman, Den Haag.

Redaktie adres:

Lisserweg 485
2165 AS Lisserbroek.

Nederlandse Werkgemeenschap voor Individual
Psychologie.

BESTUUR:

Hr. G.A.L. Kulker, voorzitter.

Mustangstraat 28, 3151 GN Hoek van Holland.
Tel. 01747-3562

Mw. B.J.M. Strobosch-van Duyne, sekretaris.
Raphaëlstraat 18 I, 1077 PT Amsterdam.
Tel. 020-794363

Mw. A.H. de Vos-Heekelaar, penningmeester.
Flevolaan 30, 1411 KD Naarden.
Tel. 02159-41300

Mw. M. de Clercq-Jost, redaktie.
Lisserweg 485, 2165 AS Lisserbroek.
Tel. 02521-13567

Mw. J.E. Noordenbos, 2e sekretaris.
Goeverneurkade 32, 3274 KJ Voorburg.
Tel. 070-861674

Hr. R. Glastra, bibliotheekbeheer.
Maria Montessoristraat 13 hs.
1068 PC Amsterdam-w. Tel. 020-194768

lichamelijk opzicht.

Vóór alles zullen we in onze verwachtingen reeel moeten zijn, niet te somber, maar ook niet ongemotiveerd optimistisch.

We moeten hen bijbrengen dat medeleven en begrijpen iets anders is dan medelijden. Dat overbescherming hun kind de mogelijkheden ontnemt om tot activiteiten te komen of initiatief te ontplooiën en voert tot een infantiele afhankelijkheid, die verdere uitgroei tot eigen persoon in de weg staat. Zij moeten beseffen dat de dialoog tussen kind en omgeving bij het lichamenlijk gehandicapte kind dreigt te worden tot een monoloog: de omgeving (moeder) blijft wel lokken, maar verwacht geen antwoord, geen adekwate reaktie meer.

Het kind kan immers niet ? Juist dan moet de omgeving het kind helpen te komen tot een reaktie, helpen het antwoord te geven. De monoloogtoestand is de nekslag voor de opvoeding tot zelfstandige mens. Misschien ligt daar de basis van verwenning.

De opvoedingssituatie moet het gehandicapte kind leren aksepterēn zonder valse schaamte tegenover de buitenwereld.

Het moet begrip hebben voor de opmerkingen, maar ook voor de mogelijkheden van dit kind, zodat het ook aan dit lid van de opvoedingsge-

door onze voorzitter Gerard Kulker.

Zoals U van ons gewend bent, zult U steeds tijdig een uitnodiging met verdere informatie toegezonden krijgen.

BESTUURSNIEUWS.

Zoals reeds in het vorige blad gemeld, wordt 1987 voor ons een bijzonder jaar in verband met de herdenking van de sterfdag van Alfred Adler. (28 mei 1937, dus 50 jaar geleden.) Het mededelingenblad van maart 1987 willen wij geheel speciaal daaraan wijden !

Binnen het bestuur is afgesproken dat met name die mensen in onze kring benaderd gaan worden, die Adler nog hebben ontmoet.

Bij het inventariseren van deze namen, werd ons duidelijk, dat wij hierbij - zoals meestal bij uitnodigen het geval is - waarschijnlijk niet volledig kunnen zijn.

Vandaar hier ook nog deze schriftelijke oproep aan mensen, die Adler ontmoet ... misschien wel persoonlijk gekend hebben. Wilt U ons het verhaal over Uw herinnering leveren, zodat wij dat kunnen gebruiken voor een herdenkingsartikel.

Graag een en ander ter attentie zenden van onze sekretaris Dini Strobosch-van Duijne.

dat in het middagprogramma een levendige en leerzame discussie plaats vond aan de hand van de verschillende, uitnodigende stellingen. Van deze discussie bestaat echter geen verslaggeving. Mocht U alsnog op een van beide sprekers willen reageren, doet U dat dan schriftelijk bij de voorzitter.

Voor hen die er niet waren is het lezen van dit alles misschien een aansporing om er de volgende keer bij te zijn.

Tot ziens dus maar !

.....

AGENDA.

- 27 september a.s. --- studiedag.
spreker: Prof. C.C. de Keijzer.
Thema: Adler --- Driekurs --- Corsini.
Plaats : Amsterdam.
- 25 oktober a.s.
spreker: Prof. Goudoever.
Thema: Frankl.
Plaats: Amsterdam.
- 22 november a.s.
spreker: Frankl.
Plaats: Woudkapel te Bilthoven.
- 29 november a.s.
ledenvergadering met aansluitend een lezing

meenschap passende eisen weet te stellen. Appèl tot aktiviteit: uitnodiging ter korrektie van het gedrag om een levensinstelling op te bouwen, een attitude aan te kweken, waarop de therapeutische omgangssituatie kan voortborduren om het kind zoveel mogelijk geschikt te maken voor de maatschappij waarin wij leven. Er zijn nog steeds twee aparte werelden: die van de doorsnee-mensen en die van de gehandicapten. Gelukkig komt er recentelijk een emanciperend en integrerende instelling bij beleidsmakers en in de gemeenschap. Dit is zichtbaar in het aanwenden van middelen, die cultureel zo gewoon mogelijk zijn om persoonlijke gedragingen en kenmerken tot stand te brengen en/of te behouden.

Op het moment dat de kommercie de gehandicapte als doelgroep zal ervaren, zullen ook modeontwerpers zich gaan interesseren voor modieuze en praktische kleding voor gehandicapten. En ... zullen uit de overheid stringente richtlijnen komen t.a.v. toegankelijkheid van openbare gebouwen, voorschriften aan architecten en aanpassingen in de vervoersproblematiek. Kortom een aantal faciliteiten waardoor het mogelijk wordt te komen tot een goede invulling van de integratie en emancipatie van gehandicapte medemensen.

Grotere medische kennis en verworven medische technologie doen de levenskansen stijgen van kinderen met aangeboren gebreken en van patiënten na ziekten en ongevallen.

Het aantal mindervaliden zal nog toenemen. Van dit aantal zal een deel, na passende behandeling en opleiding in staat zijn volwaardig werk te leveren, als ze maar door de "normale" mens als evenwaardige collega worden aanvaard; als we ertoe kunnen komen ons niet langer af te keren van de "getekende".

Revalidatie van kinderen kan wellicht een belangrijke bijdrage leveren in de verandering van mentaliteit van onze samenleving ten aanzien van de mindervalide.

Laat men een kind leven in overeenstemming met zijn eigen ontwikkelingsnivo en waarborgt men de passende mate van vrijheid, dan zal het spoedig aan de hem gestelde verwachtingen beantwoorden en zijn vrijheid ten nutte maken. Het is het vertrouwen in het kind, dat het kind op zijn beurt vertrouwen in zichzelf, in zijn ouders en omgeving geeft. Hem zal helpen zijn mogelijkheden te ontplooiën en ondanks zijn lichamelijke beperkingen, een nuttig en tevreden bestaan te leiden.

Revalidatie van kinderen vereist een juist hanteren van de omgangssituatie en een grootst mo-

Literatuur:

De markt van welzijn en geluk.

Hans Achterhuis.

Het drama van het begaafde kind.

Alice Miller.

Stelling 1:

Ieder mens komt weleens in een situatie, waarin hij/zij hulp nodig heeft van een medemens.

Vraag:

In wat voor situatie verkiest U hulp van een vriend(in), buur of familielid ? Hoezo ?

In wat voor situatie verkiest U professionele hulp ? Hoezo ?

Stelling 2:

Om iemand te kunnen helpen zonder zelf te bezwijken, is het nodig dat de helper van zichzelf houdt, zoals hij/zij is.

M.a.w.: Helpers, ook de vrijwilligers moeten een positieve waardering hebben van zichzelf voordat zij helpen en niet omdat zij helpen.

Vraag:

Bent U het hiermee eens ? Zo ja/nee wat zijn Uw argumenten voor/tegen deze stelling ?

.....
De deelnemers aan deze studiedag zullen beamen

Een appèl op de gemeenschapszin, gericht op mensen die een negatief zelfbeeld hebben doordat zij zich verworpen voelen door de gemeenschap, vind ik daarom een bedenkelijke zaak. Evenals "ikkigheid" toeschrijven aan werklozen en bijstandtrekkers, die geen vrijwilligerswerk willen doen.

In de theorie van Adler hebben de begrippen gemeenschapszin en ichhaftichkeit een morele lading. Zou het nodig zijn deze termen eens opnieuw kritisch te evalueren op hun waarde in deze tijd ?

Nu ga ik terug naar het thema van deze dag: Wie helpt mij mijzelf te helpen ?

Ik waag een antwoord, dat ik aan U ter overweging voorleg:

Dat is een persoon, die genoeg van zichzelf houdt om mij te kunnen accepteren zoals ik nu ben, waardoor ik een beetje meer van mezelf kan houden, als ik soms aan mijn eigenwaarde twijfel.

Of ik dan een professionele hulpverlener zal zoeken of gewoon iemand in mijn omgeving in wie ik vertrouwen heb, zal afhangen van de middelen die ik nodig meen te hebben om weer zelfstandig verder te kunnen leven.

gelijke zorg en deskundigheid.

Het betekent: uitgaan van de ander, luisteren naar de ander, ingaan op wat de ander vraagt, beginnen waar hij is, van moment tot moment bereid zijn om je attitude, middelen, strategiën enz. te wijzigen.

Bronnen:

Nota: Hoek- en bouwstenen voor Gezondheidszorg
Onderwijs en Opvoeding.
Raad van Advies 1982.

Werkgroep Identiteit Kleuteronderwijs thans:
Stichting Kinderlijke Ontwikkeling.
Rietgans 6, 3752 KH Bunschoten.

W.P. Vis: Speciaal Onderwijs.
Een inleiding in de bewegingsagologie. Opl. cahier nr. 1 3e druk 1980
: Revalidatie Zwemmen.
Opl. cahier nr. 6 1e druk 1983.

HET GEMEENSCHAPSGEVOEL.

Voordracht van: Mevr. S.E. van Emden
d.d. 22.02.86 Amsterdam.

Mevrouw van Emden begon haar voordracht met te memoreren:

1) dat Adler vroeger ten onrechte verweten

werd, dat zijn theorie geen diepte-psychologie was,

- 2) dat Adlers theorie met uitgangspunten als: de "meningsvorming" van kinderen in hun vroegste jeugd, de opbouw van hun vertrouwen in de mensheid (hun gemeenschapsgevoel), de eerste sociale psychologie ter wereld was.

Zowel de diepte-psychologie als de sociale psychologie nemen thans nog een belangrijke plaats in, zodat we kunnen zeggen dat de theorie van Adler nog steeds modern is.

Het gemeenschapsgevoel bij Adler is steeds een combinatie van "de ander" en "jezelf".

De ander wordt altijd bekeken vanuit de eigen subjektieve mening. In die mening of kritiek zit dus een deel van de persoon, die dit heeft. Daarmee wordt ze niet altijd door anderen gedeeld.

In de manier waarmee men met zijn mening of kritiek omgaat, komt de mate van gemeenschapsgevoel naar voren. Uitgaande van het gemeenschapsgevoel ontbreekt aan de eigen mening of kritiek de afwijzing van de ander.

Een goede moeder wijst haar kind nooit af. Wanneer bepaald gedrag haar niet bevalt, dan zal ze haar kind duidelijk maken, dat wat het deed

tie een belangrijke voorwaarde is om de levensopgave aan te kunnen en om iets voor een ander over te hebben. Van Maslow weten we, dat ieder mens een fundamentele behoefte heeft aan ergens bij te horen en gewaardeerd te worden. Die behoefte moet vervuld zijn alvorens een belangeloze prestatie geleverd kan worden. Wie meent zichzelf te kunnen helpen door anderen te helpen, kan bedrogen uitkomen. Menige hulpverlener is afgeknapt op het werk doordat het zo weinig voldoening gaf, doordat de geholpen mensen niet dankbaar waren, zelfs onaardig soms.

De Duitse psycho-analytica Alice Miller heeft geconstateerd, dat mensen die de hulpverlening als beroep kiezen dikwijls een negatief zelfbeeld hebben. Zij houden niet van zichzelf en proberen dat tekort te compenseren door veel voor anderen te doen. Wanneer blijkt dat die anderen hun geen genegenheid of waardering terug geven, wordt het helpen een steeds zwaardere opgave. Dan kan de relatie tussen de vaardigheden van de helper en diens beroepstaak verstoord raken. Er ontstaat stress, de hulpverlener knapt af. Dikwijls zonder te beseffen wat de oorzaak hiervan is. (Die wordt dan in allerlei externe omstandigheden gezocht.) Ik herken dit uit wat ik om me heen gezien heb.

grotendeels teleurgestelde, gefrustreerde mensen, die alle redenen hebben om zich te kort gedaan te voelen.

2) Sinds helpen een beroep is geworden, is de manier waarop geholpen wordt, ook doordacht. In de opleiding wordt geleerd, dat respect voor en acceptatie van de mens de voorwaarde is voor een goede hulpverlening. Mensen/cliënten moet men niet betuttelen en zo min mogelijk controleren. De zelfstandigheid moet gestimuleerd worden. Het is een onderdeel van de beroepshouding zo om te gaan met een ander, die afhankelijk is, zonder daarbij misbruik te maken van de machtspositie. Dit is zeker niet gemakkelijk, want beslissen vóór de ander gaat ons meestal goed af. De methode van Rodgers (de cliënt helpen zichzelf te helpen) is echt niet zo vanzelfsprekend, wanneer degene die je helpt traag is, onhandig of slecht van begrip en je hebt weinig tijd. Mogen wij van vrijwilligers verwachten, dat zij zo maar uit zichzelf aan de voorwaarden van goede hulpverlening voldoen? Beroepskrachten hebben een en ander met moeite geleerd.

3) Ten slotte is helpen gevaarlijk werk, als het gedaan wordt door iemand met een negatief zelfbeeld en er niet echt plezier aan beleeft. Van Rodgers hebben we geleerd dat zelf-accepta-

niet geaccepteerd wordt. Ze houdt echter daarmee niet minder van haar kind en wijst het zeer zeker niet af.

Met die intentie moeten wij ook gaan praten met iemand op wie wij kritiek hebben.

Volgens de Individualpsychologie handelt de mens om een bepaald doel te bereiken. Hij kan dit doen tegen de ander in en toont daarmee een gebrek aan gemeenschapsgevoel. En legaliseert tegelijkertijd dat de ander tegen hem in mag gaan. Het is dus zo dat we met de ander een dialoog moeten aangaan, waarbij we onszelf niet moeten wegcijferen, maar wel rekening moeten houden met de ander.

Een ander tot object maken, betekent ook een gebrek aan gemeenschapsgevoel. Men maakt de ander daarmee tot iets van hemzelf.

Ons gemeenschapsgevoel wordt vooral gevormd in onze jeugd. Daarmee is het echter geen onveranderlijke faktor. Zij wordt beïnvloed door veranderingen in zowel de directe omgeving als in de maatschappij.

Dit betekent dat de vele veranderingen, die zich de laatste jaren in de maatschappij voltrekken, hun invloed doen gelden op ons gemeen-

schapsgevoel. Die veranderingen voltrekken zich via onze meningsvorming. Andersom geredeneerd is het zo ook mogelijk via onze meningsvorming ons gebrek aan gemeenschapsgevoel positief te beïnvloeden. Bijvoorbeeld wanneer wij inzien, dat wij in onze jeugd verkeerde waarnemingen hebben gedaan en ons daarmee een verkeerde mening hebben eigen gemaakt.

Verslag door:
Jeannette Noordenbos.

Verslag van de studiedag d.d. 26 april 1986
thema: WIE LEERT MIJ, MIJZELF TE HELPEN ?

Inleiding op het thema.

door: Gerard Kulker.

Het thema van vandaag, lijkt bij ons de behoefte aan een doe-het-zelf cursus voor het leven wakker te maken.

Wie vandaag met dit idee hierheen is gekomen, moet ik echter helaas teleurstellen. Bovendien als ik U zo zie zitten, schat ik in dat Uw

De meeste mensen behoren niet meer tot de levensbeschouwelijke samenlevingsverbanden, die hen in geval van nood opvangen. (B.v. de kerkelijke diakonie.) De oudere kinderen zijn meestal niet beschikbaar om te helpen, want ze wonen te ver weg en de getrouwde dochters werken. Het zijn niet meer de dames van "betere huize" die vrijwilligerswerk doen. (Nog wel in de UVV en de welfare.) Het zijn de gescheiden vrouwen, die van een bijstandsuitkering moeten rondkomen; mannen die door ziekte in de WAO terecht kwamen; jonge mensen, die na hun school- of beroepsopleiding niet aan de slag kunnen komen op de arbeidsmarkt; vrouwen, die uit de verzorgende banen weg-bezuinigd zijn.

In Trouw van 16 april werd geconstateerd: "De bejaardenverzorgster, die via de achterdeur op straat kwam te staan, wordt als vrijwilligster door de voordeur weer binnen gehaald". Zij doet dan onbetaald hetzelfde werk, waarvoor zij vroeger een klein salaris verdiende. Betaald werken in de verzorging is een voorrecht geworden, terwijl de werkomstandigheden door de personeelsinkrimping er niet beter op zijn geworden. Op de opleiding hebben de verzorgsters geleerd, dat luisteren naar de cliënt zo belangrijk is. Maar er is nu nauwelijks meer tijd voor een praatje. Kortom de helpers zijn

dachtengang is het logisch dat de beleidslieden een appèl doen op diegenen, die tijd over hebben: huisvrouwen, werkelozen, gepensioneerden. Zij kunnen als vrijwilligers een deel van de zorg voor de zwakkeren overnemen. Is het niet terecht dat de overheid een beroep doet op hun gemeenschapsgevoel ? Vroeger, voor de professionalisering, kon dat immers ook !

Ik ben niet tegen vrijwilligerswerk. Ik geloof dat er prachtig werk verzet is en wordt door vrouwen en mannen, die een deel van hun tijd beschikbaar stellen om anderen te helpen. Wel ben ik er van overtuigd, dat wij anno 1986 een paar dingen weten, die wij voor 1960 nog niet wisten:

- 1) Dat de samenleving veranderd is en daarmee onze leefsituatie;
- 2) Dat helpen aan bepaalde voorwaarden moet voldoen om recht te doen aan degene, die geholpen wordt;
- 3) Dat helpen bepaalde gevaren meebrengt voor de persoon, die helpt, omdat helpen tot stress kan worden.

Daarom stelde ik de vraag: Als er hulp nodig is, wie is dan in staat om te helpen en wat houdt dat in ?

- 1) De samenleving en de leefsituatie zijn veranderd.

doe-het-zelf cursus voor het leven al geruime tijd bezig is. Het is om die reden ook, dat wij de middag zullen gebruiken voor een gedachtenwisseling met elkaar. Voor zulke gevorderde doe-het-zelvers als U is het belangrijk ervaringen uit te wisselen.

Om die gedachtenwisseling op gang te brengen, zullen vanmorgen Mevr. Boon-Schilling en mijn persoon een inleiding houden en U een aantal stellingen dan wel ideeën presenteren.

Omdat, zoals ik al eerder opmerkte, onze doe-het-zelf cursus voor het leven al geruime tijd bezig is, heb ik mij ter inleiding op de twee sprekers van vandaag gericht op de vraag:

"WIE HEEFT MIJ GELEERD MIJZELF TE HELPEN ?

Deze vraag suggereert enerzijds dat er iets of iemand buiten mij is om me dat te leren. Anderzijds dat ik in mij een aantal mogelijkheden heb om dat te leren.

Het is om die tweedeling ook dat U twee inleiders zult horen. De eerste inleiding handelt dan vooral over wat er buiten ons is en ons leert onszelf te helpen. De tweede inleiding richt zich vooral op de mogelijkheden, die ieder van ons hiertoe in zich draagt.

In de aanloop tot mijn aandeel op het thema van vandaag, heb ik gekozen voor de titel:

"Welke ruimte biedt de maatschappij mij om me-

zelf te helpen ?"

In dit kader viel mij het volgende krantenartikel op:

Automatisering oorzaak van toenemende straat-schenderij. (Volkskrant)

(Dit artikel handelt over het pas uitgekomen boek van Annegriet Wietsma met als titel: "De strijd om de straat, vandalisme, maatschappelijke controle en automatisering." Zij beschrijft hoe de sociale (persoonlijke) controle plaats maakt voor de maatschappelijke (onpersoonlijke) controle. Dit leidt tot een zekere mate van "cleanheid" in de samenleving en te weinig plaats voor agressie, fysieke krachtmeting en zucht naar spanning en avontuur. Deze behoefte bij de mens vindt thans zijn uitweg op straat in de machtsstrijd met anonieme instanties en instituties, die een functie vervullen op het terrein van de maatschappelijke controle.)

WELKE RUIJITE BIEDT DE MAATSCHAPPIJ MIJ OM ME-
ZELF TE HELPEN ?

Door: Gerard Kulker.

In mijn poging een antwoord te vinden op deze vraag, wil ik allereerst stilstaan bij de term: maatschappij.

Ik laat de kinderen nu buiten beschouwing, omdat ik het niet wil hebben over opvoeding. Ik wil het hebben over de lichamelijk en geestelijk gehandicapten; de zeer oude mensen, die niet meer in staat zijn hun eigen huishouding te voeren; de zieken. Het is duidelijk dat zij geholpen moeten worden bij hun dagelijkse verrichtingen. Sommigen kunnen alleen naar buiten als zij worden bijgestaan. Een aantal moet verpleegd worden. Dat deze zorg nodig is, ontkent niemand. Tot voor kort overheerste de mening, dat die verzorging en hulp uitgevoerd moest worden door deskundigen: verpleegkundigen, ziekenverzorgers en bejaardenverzorgers, inrichtingswerkers. Om deze werkers op te leiden, is in de jaren '70 een heel netwerk van lagere en middelbare beroepsopleidingen tot stand gekomen. Onder druk van ons financieringstekort wordt in dit netwerk nu het mes gezet. Op onze vorige studiedag heb ik U gewezen op de dubbelzinnige ideologie van onze samenleving, die tot uiting komt in het beleid van de overheid. Enerzijds laten wij de zwakkeren natuurlijk niet aan hun lot over. Zij kunnen rekenen op verzorging. (Het barmhartigheidsbeginsel.) Anderzijds proberen wij de kosten van die zorg, die economisch bekeken niets oplevert, zoveel mogelijk te drukken. In deze ge-

voor gespecialiseerde hulp subsidie. Psychosociale (d.w.z. niet medische) hulp zit tegenwoordig in het ziekenfondspakket. Dat iemand, die echt is vastgelopen in een stress-situatie, deskundige hulp nodig heeft is veel meer algemeen aanvaard dan enkele jaren geleden.

Hiermee is de eerste vraag, die ik in het begin stelde, beantwoord.

De meeste mensen zijn inderdaad in staat zichzelf te helpen, mits er af en toe iemand is die hem bijstaat. Als de levensopgave te moeilijk is, lukt het niet alleen. Dan is er iemand nodig, die je accepteert en met jou je stress-situatie analyseert en je helpt om nieuwe experimenteermogelijkheden te vinden, onontwikkelde sociale vaardigheden te leren. Zo'n helper moet meestal wel een professionele werker zijn, die zelf geleerd heeft de mogelijkheden (marges) van de samenleving te benutten ten bate van de cliënt. Of de hulp het gewenste effect heeft, hangt af van een aantal factoren die zowel met de persoon als met diens omgeving te maken hebben. Het voert te ver daar nu op in te gaan.

Maar hoe zit het met die mensen in onze samenleving, die om de een of andere reden niet voor zichzelf kunnen zorgen? De zwakkeren, zoals wij ze plegen te noemen.

Wie of wat is dat ?

Een antwoord lijkt eenvoudig te geven in een: De maatschappij, dat zijn wij allen met elkaar. Maar de maatschappij is meer dan dat. In navolging van Perls en zijn Gestaltpsychologie zou ik willen stellen, dat de maatschappij meer is dan de som der leden. Zij is een grootheid apart.

Als voorbeeld om duidelijk te maken wat ik hiermee bedoel, het volgende:

De maatschappij kunnen we ontleden op verschillende manieren. In beroepen, die mensen uitoefenen; in mannen, vrouwen en kinderen; in gezinnen, samenwonenden en alleenstaanden enz. enz. Om echter een maatschappij te kunnen zijn/vormen, is er iets nodig dat al deze leden tot een eenheid smeedt.

Een wij-gevoel geeft.

Met dat wij-gevoel bedoel ik het gevoel dat door Nederland ging in februari bij de elfstedentocht. Het gevoel dat ons bekruipt als in een stadion onze favouriet of favouriete ploeg aan het winnen is.

Fundamenteel voor dat gevoel is:

- er bij te horen,
- op grond daarvan meedelen in de prestatie in goede en slechte momenten.

Dit wij-gevoel os overigens iets, dat in de

mens zit ingebakken.

Adler doelt hierop als hij stelt dat de mens een sociaal wezen is en de ander - ik zou hier in dit kader willen zeggen, de maatschappij - nodig heeft.

Vanuit onze huidige maatschappelijke ontwikkeling zou ik daarmee durven stellen, dat de huidige individualisering en onpersoonlijke kanten, die in het leven postvatten, het wij-gevoel ondergraven en daarmee een crisis veroorzaken in onze huidige samenleving. (Stelling 1)

Dit betekent, dat het voor elke maatschappij belangrijk is om het wij-gevoel bij zijn leden te onderhouden. Hiertoe moet zij het aantrekkelijk maken om erbij te mogen horen. Er moet voor de leden een bepaald voordeel te halen zijn. En als er bepaalde nadelen zijn, moeten de voordelen daartegen op wegen.

Een drietal principes zijn hierbij werkzaam:

a) Het samen-staan-we-sterk principe.

Doordat de mens een sociaal wezen is, is hij altijd in zekere zin afhankelijk van de ander, dus ook van de maatschappij.

De maatschappij kan hier positief op inwerken door een goede, duidelijke taakverdeling, waarbij gebruik gemaakt wordt van de kwaliteiten van de leden en zij zo in goe-

Dankzij de nuchtere analyses van wetenschappers is het mogelijk te leren bewuster te leven en zijn er methoden en technieken om jezelf weerbaar(der) te maken in de nogal harde maatschappij als de onze. Tot de sociale vaardigheden, die tot een optimale copingstijl kunnen leiden, behoren zowel de rationele zelfanalyse als het vermogen je te laten bijstaan door een medemens.

Onlangs in de metro hoorde ik een vrouw in een levendig gesprek met twee collega's zeggen: "Je moet zelf je leven organiseren." Zij zag er jong, gezond en mooi uit. Ik dacht: "Je hebt gelijk en je kunt het misschien best ... nu." Immers voor iedereen blijft de kans bestaan, dat bij tijd en wijle de stress te groot wordt. Dat de copingstijl tekort schiet in een moeilijke situatie. Op zo'n moment kun je jezelf niet helpen, heb je een ander nodig om je (tijdelijk) bij te staan. Ik ben er van overtuigd, dat niemand een leven van gemiddelde duur doorkomt zonder af en toe door iemand geholpen te worden.

Onze samenleving is zo gecompliceerd geworden, dat spontane, onderlinge hulp en steun soms te kort schieten. Vandaar dat de behoefte aan professionele hulpverleners is ontstaan. De samenleving erkent dat en verschaft de instellingen

en bepalen mede welke levensstijl we kiezen. (Vechten, vluchten, spelen, ziek worden e.d.) Ons zelfbeeld, de mening die we hebben over onszelf in relatie tot de ander, is een belangrijke bouwsteen van die levensstijl. In de huidige psychologie wordt zelden gesproken over levensstijl, maar wel gebruikt men de term copingstijl. Coping is afgeleid van het biologische begrip adaptatie (Erikson). Het is belangrijk dat mensen een copingstijl hebben, waarmee zij tegen een flinke dosis stress kunnen. In de ruimtevaart en andere gevaarlijke beroepen werd daarmee altijd rekening gehouden. Sinds kort ook in het bedrijfsleven. Er zijn inmiddels tests ontwikkeld om de stressbestendigheid te meten. Het is ook mogelijk om iemands copingstijl te ontwikkelen in de richting van een grotere weerbaarheid. Men kan dikwijls weinig doen om stresssituaties te voorkomen, maar men kan wel vaardigheden leren en trainen. In de opleiding waarin ik werk, vormen de oefeningen in sociale vaardigheden een belangrijk onderdeel. Ik vind het belangrijk, dat mensen zich hun levenlang oefenen in een levensstijl, die hen weerbaar maakt tegen onverwachte, moeilijke of teleurstellende levensopgaven. Daarmee wordt de kans dat zij zichzelf kunnen helpen het grootst.

de samenwerking haar doelen weet te bereiken.

Het voordeel hierbij is dat de leden zichzelf kunnen ontplooiën. Men ervaart op een positieve manier, hoe ieder samenwerkt op een vrijwillige basis en een eenheid vormt. De maatschappij kan ook negatief inwerken op de sociale gevoelens bij haar leden door bepaalde zaken te gaan centraliseren. Hierdoor worden leden van elkaar afhankelijk gemaakt. Men heeft de ander nodig voor zijn bestaan !

Dit kan door een groot verschil na te streven tussen armen en rijken; kennis niet verbreiden; grote verschillen in rangen en standen e.d.

b) Het gevaar-van-buiten principe.

Zodra de maatschappij, waartoe wij behoren, van buitenaf bedreigd wordt, sluiten de leden zich aaneen en creëren zo de voorwaarde voor het samen-staan-we-sterk principe.

De maatschappij kan dit mechanisme ook misbruiken door zichzelf een al dan niet denkbeeldige vijand te creëren. (O.a. het nazi-Duitsland met de jodenvervolgung.)

Het voordeel dat de leden hieruit halen, is de bescherming die men van elkaar heeft en die het onmachtsgedoele/angst kan compense-

ren. (Men kan zo ook de eigen verantwoordelijkheid ontlopen.)

c) Het identifikatie principe.

Wanneer men tot een bepaalde groep behoort, die iets presteert, straalt dit succes af op de leden. Men voelt zich allemaal daarvoor beter !

De maatschappij zorgt er daarom voor dat er bepaalde dingen zijn, waarop men trots kan zijn erbij te horen. Het voordeel hierbij is dat het ieder een bepaald aanzicht geeft.

In onze huidige gedemocratiseerde maatschappij zou het samen-staan-we-sterk principe een rol spelen in de positieve variant.

De grote tolerantie speelt ons echter soms flink parten in meerderlei opzicht. Immers bij een goede samenwerking heeft een ieder wel een zekere persoonlijke vrijheid, maar die moet niet zo ver gaan dat de samenwerking wordt verstoord.

Die samenwerking kan op verschillende manieren worden verstoord.

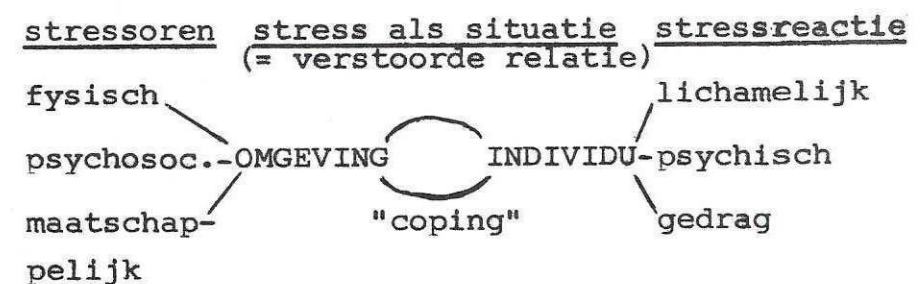
- Te grote verschillen tussen de individuele leden/samenwerkenden.

- Dit kan door een te groot nivo verschil bij te ver doorgevoerde specialisatie, die

ties in het leven waarin mensen, die dachten in rustig vaarwater te verkeren, zich plots in een woelige stroom bevinden. Wij hebben een naam voor dit verschijnsel: "stress".

In de psychologie wordt stress gedefiniëerd als: een verstoorde relatie tussen een situatie en de vaardigheden van het individu. (Het interactie-model.) In zo'n verstoorde relatie spelen zowel de situatie-factoren als de persoonlijke eigenschappen van het individu een rol. Hoe het individu in een stress-situatie reageert, hangt samen met zijn/haar levensstijl. (= de manier waarop men gewoon is om te gaan met de levensopgaven.) De reactie van het individu kan waarneembaar worden in lichamelijke of psychische verschijnselen of in gedrag.

Schematisch voorgesteld:

Van Adler weten wij, dat ieder van ons een levensstijl ontwikkelt vanaf het prille begin van ons bestaan. Onze aanleg en onze ervaring-

Dat is nu juist wat meestal ontbreekt bij iemand, die is vastgelopen in zijn/haar levensopgave: de zelfacceptatie, gebaseerd op een realistisch zelfbeeld en op acceptatie door de anderen, de samenleving. Rogers noemde dat "incongruentie". (Een discrepantie tussen iemands uiterlijke verschijning en rol en zijn/haar innerlijke strevingen, meningen en gevoelens. Künkel noemde het "prikkelbaarheid", die ontstaat wanneer een sterk minderwaardigheidsgevoel de spanning tussen "Ichhaftichkeit" en "Gemeinschaftsgefühl" vergroot, waardoor iemands functioneren a.h.w. verengd wordt. En van Karen Horney hebben we geleerd, dat naarmate een mens zichzelf minder accepteert (een laag zelfbeeld), hij/zij meer geneigd is om zichzelf zulke hoge eisen te stellen (ideaal-zelf), dat de kans op mislukking en teleurstelling groot is.

In een snel veranderende, ingewikkelde samenleving als de onze is niemand er van gevrijwaard, dat hij/zij op één of ander moment van het leven in meer of mindere mate vastloopt in een moeilijke situatie. (De fusie-perikelen binnen scholen veroorzaken veel onrust. Dit brengt veel docenten, die dachten rustig hun pensioen te halen of nog jaren "goed te zitten" in de problemen. En zo zijn er meerdere situa-

onbegrip in de hand werkt. (technocratie)

- Een te groot verschil met persoonlijkheden, die negatief gewaardeerd worden, zal het identifikatie principe geweld aandoen. (Onder andere daarom worden afwijkende buiten de maatschappij gesloten in inrichtingen e.d.)
- Belangentegenstellingen aanscherpen, waardoor er elkaar tegenwerkende partijen ontstaan, hetgeen de samenwerking bemoeilijkt.
- Leden met een onvoldoende wij-gevoel, die misbruik maken van de mogelijkheden en de samenwerking tussen anderen.

Een maatschappij (inclusief haar leden) zou zich meer bewust moeten zijn van de tol, die geëist wordt door elk systeem. Zij moet bij de keuze van een bepaald systeem of verandering hierin bereid zijn die tol te dragen. (stelling 2)

Een maatschappij is per definitie een dynamisch geheel.

- De leden ontwikkelen zich in het maatschappelijke gebeuren, waardoor er verschuivingen plaatsvinden.
- Er worden nieuwe leden geboren, die elk hun eigenheid meebrengen en daarmee een plaats

in de maatschappij moeten vinden.

- Er sterven leden, waardoor plaatsen openvallen, die al dan niet geheel of gedeeltelijk worden opgevuld.

Het dynamische gebeuren in een maatschappij is statischer naar mate zij meer de nadruk legt op de verworvenheden der ouderen en dynamischer naar mate zij zich meer richt op de toekomst voor haar jongeren.

Waartoe die dynamiek ?

De dynamiek voorziet in een bepaalde behoefte bij zowel de maatschappij als haar leden. De dynamiek suggereert dat veranderingen mogelijk zijn en idealen nastrevenswaard. En dat alles is nodig voor een zinvol bestaan.

Om de dynamiek in de maatschappij te houden en haar daarmee een zinvol bestaan te verschaffen, dient zij haar leden een zekere speelruimte te geven om zich te ontwikkelen.

Ik wil die speelruimte onderscheiden in:

- 1) De experimenteerruimte verzorgt niet alleen de dynamiek en zinvolheid in de maatschappij, maar vult ook de behoefte bij de persoon tot zelfontplooiing.

Deze experimenteerruimte heeft zijn grenzen,

pen, protestant-christelijk milieu op het platteland van Amerika, waar de bijbel nogal eens gebruikt werd om mensen te vertellen hoe zij zich dienden te gedragen. Dat maakt het begrijpelijk, dat Rodgers zich heeft afgezet tegen het christendom. Zich bevrijd heeft van de suggestie van afhankelijkheid, die in de christelijke leer aanwezig was en is, zoals hij zelf vertelde. Rodgers poneerde zijn mensvisie: de autonome mens, die in staat is tot het oplossen van problemen, ook de eigen levensproblemen. Deze mensvisie heeft sinds de jaren '70 grote invloed gehad in het welzijnswerk in Nederland. (De boeken van Maslow, die de zelfde mensvisie "predikten", hebben ook daaraan bijgedragen.) Enerzijds was dit inderdaad bevrijdend gezien het heersende medische model, dat elke hulpvrager tot patiënt (= duldende) maakte. Afhankelijk en overgeleverd aan de alwetende "geneesheer". In een tijd van schaarste kan deze "bevrijdende" mensopvatting leiden tot onrechtvaardigheid en onbarmhartigheid, wanneer vergeten wordt dat Rodgers nadrukkelijk de voorwaarden heeft vermeld waaronder de mens autonoom kan zijn. De belangrijkste voorwaarde om zelf je levensopgave(n) aan te kunnen, is volgens Rodgers: onvoorwaardelijke acceptatie van de persoon, die je bent.

meenschapszin" de mens aangeboren is. Volgens die visie zou iedere mens wel iemand nodig hebben als hulp/bij-stand. Van iemand verlangen, dat hij zichzelf helpt, betekent dan: hem/haar aan zijn lot over laten.

Zijn wij in onze geïndividualiseerde samenleving dat besf kwijt geraakt? Lven wij inderdaad in een Ik-tijdperk, waarin de mensen als "ik-ken" langs elkaar heen leven en de gemeenschapszin/het saamhorigheidsgevoel schaars geworden is? Zo zelfs dat de gezonde "ik-ken" degene die echt hulpbehoevend zijn, alleen nog maar willen bijstaan als zij er voor betaald worden?

De gedachte, dat de mens zichzelf kan helpen, ontlenen wij aan Carl Rodgers. Deze Amerikaanse psychotherapeut heeft sinds ± 1970 een grote invloed gekregen in de maatschappelijke hulpverlening in Nederland. Van Rodgers is de uitspraak: "Help de cliënt zichzelf te helpen". Zijn methode (cliënt-gericht, non-directief) is door veel beroepsopleidingen voor hulpverleners overgenomen. Toch bedoelde Rodgers al-lerminst, dat iedereen nu maar zelf moet weten hoe hij/zij het leven doorkomt. Hij zette zich wel af tegen degenen, die menen te weten wat goed is voor andere mensen.

Carl Rodgers is opgevoed in een ietwat bekrom-

die in het maatschappelijk gebeuren bewaakt worden. De norm hierbij is in hoe verre zij het dynamische proces in de maatschappij van dienst blijft.

Bijv. In het hele emancipatieproces van de vrouw staat mede ook haar nut voor de gemeenschap/maatschappij ter discussie. Dus haar rol als opvoedster van haar kinderen tot het gaan meedoen aan het produktieproces en de gevolgen hiervan. Als reactie zien we: meer part-time banen; keuze huisvrouw en huisman; de discussie over een basisinkomen; meer crêches en peuterspeelzalen enz.

De experimenteerruimte is daarmee vooral het gebied van de zich ontwikkelende mens, die daarmee de dynamiek in de maatschappij voedt. Zij behoort dus bij uitstek toe aan de jongeren, zwakkeren, studenten, de niet-bezittenden. Die daarmee een belangrijke rol spelen t.a.v. de grensverlegging en de dynamiek in de maatschappij. (stelling 3)

2) De tolerantieruimte is een ander soort speelruimte. Hier gaat het niet zozeer om het voeden van het dynamisch proces, maar eerder over de vraag: Hoe stevig is de maatschappij en wat kan zij tolereren zonder uit haar evenwicht te raken?

De tolerantieruimte kan voor een maatschappij statusverhogend werken of angst in boezemen. In beide situaties doordat er altijd een zekere mate van onkontroleerbaarheid een rol speelt.

T.a.v. het statusverhogende: Vroeger werden afwijkende kinderen verborgen gehouden. Nu bepaalt de zorg voor hen onze welvaart en geeft status.

T.a.v. de angst: De huidige maatschappelijke houding tegen de C.P.

De tolerantieruimte behoort daarmee bij uitstek tot het gebied van de afwijkende mens.

T.a.v. beide speelruimten geldt dat zij gebruikt kunnen worden door de leden voor grensverleggende activiteiten.

We zouden ons meer bewust moeten zijn van de positieve rol, die de experimenteer- en tolerantieruimte spelen als noodzaak voor de dynamiek in onze maatschappij.

Iedere experimenteer- en tolerantieruimte vraagt van de maatschappij een zekere tol, waarvan zij moet overwegen in hoe verre die tol te dragen is. (Stelling 4)

Uit de hierboven genoemde stelling volgt, dat

klinkt raar.

Ik kwam op een denkspoor door het oude bijbelverhaal over de schepping van Adam en Eva. In het boek Genesis (hfst. 2) wordt verteld, dat Adam, de mens, aanvankelijk alleen was in de Hof van Eden en dat de Here God dat niet goed vond. ("Het is niet goed, dat de mens alleen zij." - Genesis 2:18) Toen schiep God Eva, als een "hulp" die "bij hem staat" (NBG: "past") Is door dit oude verhaal, dat in onze cultuur zo'n grote invloed heeft gehad, misschien de ervaring verwoord dat de mens niet als éénling is bedoeld, maar aan-gelegd op een ander, een mede-mens, een helper ?

Wij zijn bereid dat te beamen, wanneer het gaat over mensen, die duidelijk hulpbehoevend zijn. Zoals: kleine kinderen, gehandicapten, zeer oude mensen.

Maar geldt dit ook voor gezonde, vitale, lichamelijk en verstandelijk "normale" mensen ? "Bijstaan" suggereert dat er iemand bij je staat in situaties, die (te) moeilijk zijn om er alleen door te komen. Volgens het bijbelverhaal is het zelfs zo, dat ieder mens een medemens nodig heeft om te leven, om volledig mens te kunnen zijn. Het houdt in dat ieder mens op een andere mens is aan-gelegd. Ik denk, dat Adler dat bedoelde toen hij stelde, dat "ge-

schijnlijk niet zo groot is als wij wensen of doen voorkomen. Toch zijn veel professionele hulverleners bepaald niet gelukkig met de filosofie van Minister Brinkman over "mantelzorg" en "zelfhulp" en uiten in kranten en vakbladen hun bezorgdheid over de bezuinigingen op beroepshulp. Is die verontrusting een zaak van eigenbelang hun baan te verliezen ?

Andersom: is het niet dwaas, dat wij als gemeenschap zoveel moeten betalen (via belasting) aan gediplomeerde hulpverleners, terwijl er zoveel mensen rondlopen, die weinig om handen hebben ? Hoe zit het met de Ikkigheid (Ichhaftichkeit) en de gemeenschapszin bij hen, die de standpunten vóór en tégen verdedigen ? Voordat ik een mening hierover uitspreek, wil ik mij bezinnen op een tweetal vragen:

1. Is het juist, dat mensen in het algemeen in staat zijn om zichzelf te helpen ?
2. Als er wèl hulp nodig is in noodgevallen, wie is dan in staat om te helpen en wat houdt dat in ?

Wat betekent eigenlijk: helpen ?

Het woordenboek maakte mij niet wijzer. (Helpen = hulp bieden) Wel vond ik als synoniem het woord "bijstaan". Dat wijst in de richting van een ander dan het immers ondeelbare individu, als het om helpen gaat. "Ik sta mij bij",

er terwille van de te betalen tol zekere grenzen gesteld en bewaakt moeten worden. Terwijl ik al eerder aangaf dat een afweging gemaakt dient te worden vanuit de vraag: In hoe verre een en ander de maatschappij te veel uit haar evenwicht zal brengen.

Om duidelijke grenzen aan de tolerantieruimte te stellen heeft de maatschappij een bepaalde wetgeving opgezet.

Daarnaast speelt de sociale controle een rol bij het bewaken van de experimenteerruimte, die al de leden hebben.

De term sociale controle zegt al, dat het hier gaat om een sociaal/maatschappelijk gebeuren tussen mensen.

De sociale controle richt zich op twee gebieden:

- 1) Het bewaken van de grenzen van de experimenteer- en tolerantieruimte.

T.a.v. de tolerantieruimte heeft zij niet zo zeer een korrigerende functie. Zij signaleert vooral en het is aan de maatschappij om op deze signalen te reageren.

Bijv. als er bij mij thuis wordt ingebroken en de burens dit ontdekken dan waarschuwen zij de politie. Zij gaan zeer beslist niet over tot het oppakken en bestraffen van de dief.

T.a.v. de experimenteerruimte handelt de sociale controle veel meer vanuit een eigen verantwoordelijkheid.

Merk ik bijv. dat een paar buurkinderen bij het knikkeren ontdekken dat er ook mee ge-
gooid kan worden en de autoos risico lopen,
dan zal ik hen waarschuwen.

2) Een zekere mate van zorg voor elkaar. (mantelzorg)

Wanneer de buurvrouw ziek is, zullen wij haar behulpzaam zijn. Een oudere man in onze straat helpen wij geregeld even met het ramen lappen. Enzovoort.

Het gaat mis, waar de maatschappij zich middels regelgeving gaat bemoeien met de functie, die de sociale controle dient te vervullen. Zij ondermijnt daarmee:

- het wij-gevoel, want de regelgeving vanuit de overheid is altijd onpersoonlijk van aard,
- de mede verantwoordelijkheid bij haar leden, want door deze regelgeving suggereert de overheid dat dit haar zaak is geworden.

Daar komt nog bij dat een overheid nooit bij machte is deze functie van haar leden over te nemen, omdat ze daarvoor te ver af staat.

Probeert zij het toch, dan groeit zij in haar poging dat te perfektioneren naar een totali-

hebben gesignaleerd, dat het steeds groeiende aanbod van hulp de vraag naar hulp heeft doen toenemen. (Het economischprincipe van vraag en aanbod.)

Landgenoten uit een andere cultuur komen in de publiciteit met hun verbazing over de Nederlanders, die zo nodig naar hulpinstanties schijnen te moeten en niet in staat lijken elkaar of zichzelf te helpen. Mensen, die professionele hulp ontvangen (hebben), blijken niet tevreden en klagen over afstandelijkheid en bureaucratie. Het hulpverleningsapparaat blijkt groot, onoverzichtelijk en duur te zijn geworden. De medische en geestelijke gezondheidszorg vormen een belasting op het budget van de Nederlandse bevolking, die volgens velen niet meer opgebracht kan worden. Het roer moet om; de professionele hulp moet worden beperkt. Wij Nederlanders moeten weer leren onszelf en elkaar te helpen !

Het idee van de NWIP om op deze studiedag eens samen te praten over helpen en geholpen worden, wil ik in dit tijdsbeeld plaatsen.

Wie werkzaam is in het beroepsveld van de hulpverlening, zal wellicht erkennen dat het werk lang niet altijd efficiënt gebeurt; dat instanties langs elkaar werken; dat het effect van hulpverlening niet exact meetbaar is en waar-

ren toen in de beginfase van de professionalisering van de hulpverlening, die vanuit kerkelijke (diakonale) en andere partikulieren initiatieven was begonnen in de na-oorlogse jaren. Toen in veel Nederlandse gezinnen achter de materiële nood veel psycho-sociale problematiek bleek schuil te gaan.

Sindsdien zijn er steeds meer mensen gekomen, die van helpen hun beroep wilden maken en daartoe werden opgeleid. Professionalisering betekent (Jens, 1967), dat werk dat aanvankelijk spontaan en onbezoldigd werd gedaan, geleidelijk de kenmerken krijgt van een professie. D.W.z. dat het georganiseerd wordt in een instelling, die zich richt op een bepaalde groep cliënten, omschreven doelen nastreeft en daartoe middelen verschaft aan haar werknemers. Maar van de werkers een bepaalde kennis en vaardigheden verwacht en verlangt dat de werkers verantwoording afleggen van hun werkzaamheden. (Meestal in een team van kollegaas.)

De instellingen krijgen van de gemeenschap, grotendeels uit belastinggeld, via de overheid de financiële middelen om hun werk te kunnen laten uitvoeren. Zij moeten daarvan ook verantwoording afleggen aan de gemeenschap. (Minister.) Nu, midden in de jaren '80, is het tij gekeerd. Kritische stemmen, als die van Hans Achterhuis,

tairsysteem en dwingt zo haar leden zich tegen haar te keren.

In onze huidige maatschappij constateer ik een te grote regelgeving/burokratie op verschillende gebieden met straatschenderij als gevolg.

De overheid behoort zich met haar regelgeving vooral te richten op het afwijkende in de samenleving. De experimenteerruimte is veel eer een zaak voor de sociale controle. (stelling 5)

De relatie tussen de maatschappij en haar individuele leden dient er een te zijn van wederzijdse afhankelijkheid. (stelling 6)

Een andere reden waarom de experimenteerruimte niet te veel moet zijn afgebakend, is dat anders het avontuurlijke in het leven verdwijnt. En dat avontuurlijke is nodig als stimulans om de eigen mogelijkheden te kunnen testen, evenals de mogelijkheden die onze omgeving en samenleving ons biedt. Zij verzorgt daarmee eveneens de dynamiek in het leven.

Zo vraag ik me weleens af of het wel altijd nodig is vanuit overheidswegen bepaald speelgoed uit de handel te hânen. (De lola-bal, karbiet e.d.)

Speelgoed moet ruimte laten voor de fantasie en

meerdere mogelijkheden bieden.

Door te veel regels:

- verdwijnt het avontuurlijke,
- wordt de verantwoordelijkheid van ouders en kind overgenomen.

De maatschappij zou ook een gezondere plaats moeten geven aan: agressie.

Ik maak een verschil tussen agressie en destructie.

Destrukcie is het zinloos vernielen. (Helaas heeft de destructie thans een zekere plaats ingenomen in de filmindustrie.)

Agressie zie ik als een positieve inspanning van alle krachten om een bepaalde soms vrij hopeloze zaak ten goede te keren. Daar waar zekere grenzen gerespekteerd worden, is agressie toelaatbaar. De grens waarbij het hierom draait, is de relatie in de verhouding tussen de agressie en de gebeurtenis en de intentionele gerichtheid om het probleem te overwinnen.

Waar Adler praat over het gemeenschapsgevoel, bedoelt hij het totaal en samenspel van wijgevoel, een verantwoord gebruik maken van de experimenteer- en tolerantieruimte en de sociale controle.

Ter inleiding op het thema:
"DE WISSELWERKING TUSSEN HET INDIVIDU EN DE MAATSCHAPPIJ" wil ik U het volgende krantenbericht onder de aandacht brengen:

"Gijzeling positief voor helft slachtoffers" uit de Volkskrant van zaterdag 1 maart '86. (Naast de negatieve gevolgen worden ook positieve genoemd, als: beter in staat te relativeren; bewuster gaan leven; een betere relatie met de partner. Deze resultaten staan in het onderzoek "Late gevolgen van gijzelingen" door de Leidse onderzoeker H. van der Ploeg.)

Gerard Kulker.

"DE WISSELWERKING TUSSEN HET INDIVIDU EN DE MAATSCHAPPIJ".
door: Mevr. R. Boon-Schilling.

Ik herinner me nog goed, dat de predikant van de Amsterdamse wijk waarin ik maatschappelijkwerkster was, zich hardop afvroeg of het wel zo normaal was, dat zoveel mensen begeleid worden door een beroepswerker. "Kan er binnenkort nog wel iemand voor zichzelf zorgen?" vroeg hij mij.

Het was in het begin van de jaren '60. Wij wa-